

level of firm ownership and tax planning practice's

Karim Imani

Assistant Professor, Department of accounting, Rouzbahan institute of higher education, Sari, Iran.

Ali Ameri*

M.A in accounting , Rozbahan institute of higher education, Sari, Iran.

Article History

Received: 26 October, 2024

Revised: 03 January, 2025

Accepted: 12 January, 2025

Keywords

Firm ownership,
tax planning practices,
institutional ownership,
family ownership,
government ownership.

Abstract

The aim of this study is to investigate the relationship between the level of corporate ownership (institutional, family and government ownership) and the company's tax planning practices. To achieve this goal, companies listed on the Tehran Stock Exchange between 2017 and 2022 were examined and hypotheses were tested using the ordinary least squares regression model. The findings showed that there is no significant relationship between the level of family ownership and companies' involvement in tax planning practices. In addition, there is a significant and inverse relationship between institutional ownership and tax planning. Finally, there is a significant and inverse relationship between government ownership and tax planning. Accordingly, as the level of institutional ownership and government ownership increases, the level of company involvement in tax planning decreases. The findings of this study can help external stakeholders to also consider the level of ownership of company shareholders. Because the level of institutional and government ownership has a significant relationship with reducing tax planning.

Published by Shandiz Institute of Higher Education

How to cite this article:

Imani, K., & Ameri, A. (2025). level of firm ownership and tax planning practice's. Novel Explorations in Computational Science and Behavioral Management, 3(1), 95-108.

<https://doi.org/10.22034/necsbm.2025.484831.1087>

openaccess

Extended Abstract

Introduction

The issue of tax planning has garnered increasing attention as corporations strive to optimize tax burdens in ways that may affect transparency, shareholder trust, and regulatory compliance. Within this context, ownership structure plays a pivotal role in shaping corporate behavior regarding tax strategies. The types and concentration of ownership ranging from family and institutional ownership to government stakes can fundamentally alter managerial incentives and

governance effectiveness, thereby influencing tax-related decisions.

Previous research has revealed mixed findings on whether concentrated ownership reduces or exacerbates tax aggressiveness. For instance, family-owned firms may have long-term interests that lead to conservative tax strategies, while institutional investors may demand aggressive tax optimization to enhance short-term returns. Furthermore, the influence of corporate governance mechanisms in mitigating agency problems and aligning managerial interests with

* E-mail address: mr.aliameri20@gmail.com

those of shareholders adds a layer of complexity to the ownership-tax planning nexus.

This study aims to investigate the relationship between ownership structure and corporate tax planning in a developing economy, focusing on publicly listed firms. It particularly examines three primary ownership dimensions: family ownership, institutional ownership, and government ownership and their influence on the effective tax rate (ETR) as a proxy for tax planning. The research contributes to the literature by integrating corporate governance factors and firm-specific controls in the analysis, thus offering a nuanced understanding of how ownership dynamics shape tax strategies.

Methodology

The study adopts a quantitative, empirical approach based on panel data analysis. The sample comprises manufacturing firms listed on the Tehran Stock Exchange over the period 2017–2022. This sector was chosen due to its significant contribution to GDP and the presence of varied ownership structures, making it an ideal context for examining the research question.

Ownership structure is disaggregated into three independent variables:

- Family ownership (FAM): Measured as the percentage of shares held by founding family members.
- Institutional ownership (INS): Defined as the proportion of shares held by institutional investors such as banks, insurance companies, and pension funds.
- Government ownership (GOV): Measured by the extent of shareholding by state-owned entities or government-affiliated institutions.

The dependent variable is Effective Tax Rate (ETR), calculated as the ratio of income tax expense to pre-tax earnings. A lower ETR suggests more aggressive tax planning.

Control variables include:

- Firm size (SIZE): Natural logarithm of total assets.
- Leverage (LEV): Ratio of total debt to total assets.

- Return on Assets (ROA): A measure of firm performance.

Data were extracted from audited financial statements and annual reports. The study employs panel data regression using STATA 17 software, incorporating fixed-effects and random-effects models. Hausman tests were conducted to determine the appropriate model specification. All variables were tested for multicollinearity, heteroskedasticity, and autocorrelation to ensure model robustness.

Results and Discussion

The descriptive statistics reveal a diverse range of ownership structures across the sampled firms. Family ownership is the most prevalent form, followed by institutional and government ownership. The average effective tax rate across the sample is 19.5%, with significant variation, suggesting heterogeneity in tax planning practices.

Regression results demonstrate the following key findings:

1. Family Ownership (FAM): There is a statistically significant negative relationship between family ownership and ETR. This implies that firms with higher family ownership tend to engage in more aggressive tax planning. This finding supports the agency theory perspective, suggesting that controlling families may prioritize wealth preservation through tax minimization strategies, potentially at the expense of minority shareholders.
2. Institutional Ownership (INS): A positive and significant relationship is observed between institutional ownership and ETR. This suggests that institutional investors may act as external monitors, enforcing tax compliance and curbing aggressive practices. This result aligns with the stewardship theory, which posits that institutional investors demand transparency and long-term value creation.
3. Government Ownership (GOV): The results show a non-significant relationship between government ownership and ETR. While this may suggest a neutral role of government stakeholders, it could also reflect conflicting objectives within state-

owned entities, where political goals might dilute the economic incentives for efficient tax planning.

Among the control variables, firm size (SIZE) is positively related to ETR, indicating that larger firms may be more visible to tax authorities and thus adopt more conservative strategies. Leverage (LEV) is negatively associated with ETR, consistent with the debt tax shield hypothesis. ROA shows a positive but insignificant coefficient, suggesting that profitability alone does not drive tax strategies when ownership factors are considered.

These results contribute to the broader discourse on ownership structure and corporate behavior. The inverse relationship between family ownership and tax compliance challenges the traditional assumption of family firms being inherently risk-averse and reputationally sensitive. Instead, it suggests a nuanced reality where private benefits of control outweigh concerns for public scrutiny.

Conversely, the role of institutional investors as governance-enhancing agents is reaffirmed. Their preference for risk mitigation and adherence to legal frameworks may discourage opportunistic tax behavior. This finding is especially relevant for policy makers aiming to improve tax compliance through market-based mechanisms.

The ambiguous impact of government ownership highlights the complexity of state involvement in business. It underscores the need for clearer demarcation of objectives and improved corporate governance frameworks within public enterprises.

Overall, the findings are consistent with prior research in both developed and emerging markets, though the specific institutional context of Iran adds an important dimension to the global evidence base.

Conclusion

This study provides empirical evidence on the relationship between ownership structure and tax planning, using effective tax rates as the primary indicator. The results suggest that different ownership types exert divergent influences on tax behavior:

- Family ownership is associated with greater tax aggressiveness, likely reflecting the pursuit of private benefits and limited external monitoring.
- Institutional ownership is linked to reduced tax avoidance, implying a governance-enhancing role that promotes transparency and ethical behavior.
- Government ownership appears to have a neutral effect, pointing to a potential misalignment between ownership and oversight roles in public firms.

From a theoretical standpoint, the findings offer support for agency theory, stakeholder theory, and the political cost hypothesis, each of which helps explain the observed dynamics.

Policy Implications: The results underscore the importance of encouraging diversified ownership structures and strengthening institutional investor roles as part of broader corporate governance reforms. Regulators should also consider policies that mitigate the potential for family dominance to undermine tax compliance and shareholder equity. Enhancing disclosure standards, audit quality, and board independence can serve as additional levers to improve corporate tax behavior.

Limitations and Future Research: While the study focuses on manufacturing firms in Iran, future research can extend this analysis to service industries or cross-country comparisons. Additionally, qualitative methods could complement the findings by exploring managerial motivations behind tax decisions.

In conclusion, ownership structure is a key determinant of tax planning practices. A better understanding of these relationships can aid regulators, investors, and scholars in designing mechanisms to foster transparency, accountability, and sustainable corporate behavior.

میزان مالکیت شرکتی و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی

کریم ایمانی

استادیار، گروه حسابداری، موسسه آموزش عالی روزبهان، ساری، ایران.

علی عامری*

کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی روزبهان، ساری، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه میزان مالکیت شرکتی (مالکیت نهادی، خانوادگی و دولتی) و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت است. جهت تحقق هدف مزبور شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بین سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ بررسی شده و با به‌کارگیری مدل رگرسیون حداقل مربعات معمولی آزمون فرضیه‌ها انجام شد. یافته‌ها نشان داد که بین میزان مالکیت خانوادگی و درگیر شدن شرکت‌ها در شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی رابطه معنی‌دار وجود ندارد. علاوه بر این بین مالکیت نهادی و برنامه‌ریزی مالیاتی ارتباط معنی‌دار و معکوس وجود دارد. درنهایت اینکه بین مالکیت دولتی و برنامه‌ریزی مالیاتی نیز ارتباط معنی‌دار و معکوس وجود دارد. بر این اساس هرچه میزان مالکیت نهادی و همچنین مالکیت دولتی افزایش یابد میزان درگیر شدن شرکت در برنامه‌ریزی مالیاتی کاهش می‌یابد. یافته‌های این پژوهش می‌تواند به ذینفعان برون‌سازمانی کمک کند تا میزان مالکیت سهامداران شرکت را نیز مورد توجه خود قرار دهند. چرا که میزان مالکیت نهادی و دولتی رابطه معنی‌داری با کاهش برنامه‌ریزی‌های مالیاتی دارد.

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۳

کلیدواژه‌ها:

مالکیت شرکتی

شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی

مالکیت خانوادگی

مالکیت دولتی

مالکیت نهادی

Published by Shandiz Institute of Higher Education

استناد به مقاله:

ایمانی، کریم و عامری، علی (۱۴۰۴). میزان مالکیت شرکتی و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی. کاوش‌های نوین در علوم محاسباتی و مدیریت رفتاری، ۳ (۱)، ۹۵-۱۰۸.

<https://necsbm.shandiz.ac.ir>

 <https://doi.org/10.22034/necsbm.2025.484831.1087>

openaccess

۱. مقدمه

هدف اصلی یک مجموعه افزایش حداکثری سود از طریق بهره‌وری هزینه است. از سوی دیگر، مالیات بر درآمد که از طریق فعالیت مجموعه حاصل می‌شود سود بهینه شرکت را کاهش می‌دهد؛ در نتیجه مدیران با استفاده از شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی در صدد کاهش این بار مالیاتی هستند (گایا و همکاران^۱، ۲۰۱۷). شواهد اخیر نشان می‌دهد که تعداد شرکت‌هایی که از شیوه‌های اجتناب از مالیات استفاده می‌کنند تا مالیات بر درآمد را به حداقل برسانند

در سراسر دنیا افزایش یافته است (لانیس و ریچاردسون^۲، ۲۰۱۱). چن و همکاران^۳ (۲۰۱۰) تصدیق کردند که در جهت به حداکثر رساندن سود شرکت، بسیاری از شرکت‌های ملی و چندملیتی برای کاهش بار مالیاتی از شیوه‌های اجتناب از مالیات استفاده می‌کنند. اجتناب از مالیات تلاشی است برای به حداقل رساندن هزینه مالیات بر درآمد شرکت با استفاده از راه‌های گریز از مالیات

² Lanis & Richardson

³ Chen et al.

¹ Gaaya et al.

مالکیت می‌توانند عوامل مهمی باشند چرا که قادر هستند بر شیوه‌های اجتناب از مالیات تأثیر بگذارند.

تاکنون چندین پژوهش برای بررسی تأثیر ساختار مالکیت‌های مختلف بر شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت انجام شده است. **انوار و همکاران**^{۱۳} (۲۰۱۵) پژوهشی در رابطه با تأثیر ساختارهای مالکیت (مالکیت خارجی، مالکیت دولتی و مالکیت خانوادگی) شرکت‌های مالزیایی حاضر در بورس اوراق بهادار مالزی انجام داده اند. این پژوهش نشان داد که مالکیت‌های خارجی، دولتی و خانوادگی با شیوه‌های اجتناب از مالیات شرکت مرتبط است. **یینگ و همکاران**^{۱۴} (۲۰۱۷) شرکت‌های بورس اوراق بهادار شنزن و شانگهای چین را مورد مطالعه قرار دادند. یافته‌ها نشان داد که مالکیت دولتی با شیوه‌های اجتناب از مالیات رابطه مثبت دارد. در مقابل، مالکیت نهادی مخالف اجتناب از مالیات شرکت است. در فنلاند نیز **اشتایپورز و نیسکانن**^{۱۵} (۲۰۱۴) دریافتند که شرکت‌های خصوصی خانوادگی به نسبت شرکت‌های غیرخانوادگی کمتر درگیر شیوه‌های اجتناب از مالیات می‌شوند. در مقیاس بین‌المللی، **علی‌الخصوص در میان شرکت‌ها در ۳۲ کشور جهان، حسن و همکاران** (۲۰۱۶) دریافتند که مالکیت نهادی خارجی با شیوه‌های اجتناب از مالیات رابطه منفی دارد. در کشور اندونزی نیز تعدادی از پژوهشگران از جمله **(روسیدی و مارتانی)**^{۱۶}، **سندی و لوکویارمن**^{۱۷}، **ساپوترا و همکاران**^{۱۸} (۲۰۱۷) با استفاده از شرکت‌هایی که در بورس اوراق بهادار اندونزی حضور داشتند مطالعاتی در زمینه شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی انجام داده‌اند. این مطالعات نتایج متفاوتی را در مورد تأثیر ساختار مالکیت شرکت‌ها بر شیوه‌های اجتناب از مالیات نشان دادند.

مرور مطالعات فوق اهمیت بررسی رابطه بین میزان مالکیت شرکتی و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی را در کشور ایران نشان می‌دهد. بر این اساس، هدف از این پژوهش بررسی این مسئله است که آیا ساختار مالکیت شرکتی با شیوه‌های اجتناب از مالیات رابطه دارد یا خیر.

و یا مناطق خاکستری در مقررات مالیاتی (اتوود و همکاران^۱، ۲۰۱۲؛ ریچاردسون و همکاران^۲، ۲۰۱۶).

یکی از راه‌های اجتناب از پرداخت مالیات توسط یک شرکت، افزایش سود پس از مالیات از طریق صرفه‌جویی مالیاتی است. در نتیجه، عملکرد شرکت نیز در دید سهام‌داران مطلوب خواهد بود (**اسکولز و همکاران**^۳، ۲۰۱۵). بنا بر گفته **خورانا و موزر**^۴ (۲۰۱۳) این دلیل با این دیدگاه سنتی مطابقت دارد که شیوه‌های اجتناب از مالیات ارزش شرکت را به حداکثر می‌رساند، زیرا مستلزم انتقال ثروت از دولت به سهام‌داران یک شرکت است؛ بنابراین، چنین شیوه‌هایی جریان نقدی آزاد بیشتری را در کوتاه‌مدت یا بلندمدت برای شرکت‌ها فراهم خواهد کرد (**چن و همکاران**، ۲۰۱۴؛ **دسای و دارماپالا**^۵، ۲۰۰۹؛ **خورانا و موزر**، ۲۰۱۳؛ **تانگ**^۶، ۲۰۱۹)؛ در نتیجه، اجتناب از مالیات شرکت تا زمانی که سود نهایی مهم‌تر از هزینه نهایی باشد، به افزایش ارزش سهام کمک می‌کند (**دسای و دارماپالا**، ۲۰۰۹).

اگرچه اجتناب از مالیات برای بسیاری از شرکت‌ها راه بسیار جالبی به نظر می‌رسد، اما برخی شرکت‌ها تمایلی برای استفاده از این روش ندارند. دلیل اصلی آن این است که علی‌رغم مزایا، هزینه‌هایی نیز به همراه دارد. هزینه‌های درگیر شدن در شیوه‌های اجتناب از مالیات ممکن است شامل هزینه‌های کارشناسان مالیاتی، به‌خطرافتادن اعتبار، خطر دعوی قضایی و خطر جریمه تحمیل شده توسط مأموران مالیاتی باشد (**بادرتشر و همکاران**^۷، ۲۰۱۳؛ **هانلون و هیتسمن**^۸، ۲۰۱۰؛ **حسن و همکاران**^۹، ۲۰۱۴).

نظر به اینکه شیوه‌های اجتناب از مالیات در سراسر جهان رایج است، چندین پژوهش برای بررسی علت اجتناب شرکت‌ها از مالیات انجام گرفته است. برخی از آن‌ها عبارت‌اند از: سیستم مالیاتی کشور (**اتوود و همکاران**، ۲۰۱۲)، رقابت در بازار (**کای و لیو**^{۱۰}، ۲۰۰۹)، و کنترل داخلی ضعیف شرکت (**بائر**^{۱۱}، ۲۰۱۶)؛ **هانلون و هیتزمن**^{۱۲} (۲۰۱۰) بر این باور هستند که ساختارهای

¹ Atwood et al.

² Richardson et al.

³ Scholes et al.

⁴ Khurana & Moser

⁵ Desai & Dharmapala,

⁶ Tang

⁷ Badertscher et al.

⁸ Hanlon & Heitzman

⁹ Hasan et al.

¹⁰ Cai & Liu

¹¹ Bauer

¹² Hanlon & Heitzman

¹³ Annuar et al.

¹⁴ Ying et al.

¹⁵ Steijvers & Niskanen

¹⁶ Rusydi & Martani

¹⁷ Sandy & Lukviarman

¹⁸ Saputra et al.

۲. مبانی نظری تحقیق

۱.۲. مالکیت شرکتی

تأثیر مالکیت‌های شرکتی بر شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی: به‌طور کلی، مالکیت شرکتی را می‌توان به دو شکل عمده دسته‌بندی کرد: متمرکز و پراکنده. در کشورهایی که قانون مدنی را اجرا می‌کنند (به‌عنوان مثال، آلمان، فرانسه و در میان بازارهای نوظهور)، ساختارهای مالکیت متمرکز غالب است. چرا که حمایت ضعیفی که قانون مدنی از سرمایه‌گذاران دارد با سیستم کنترل داخلی ناشی از سهام‌داران بزرگ‌تر جایگزین می‌شود (لونکانی^۱، ۲۰۱۸؛ ساری و همکاران^۲، ۲۰۱۷؛ سیرگار و اوتاما^۳، ۲۰۰۸). علاوه بر این، المطری و همکاران^۴ (۲۰۱۴) و لونکانی^۵ (۲۰۱۸) اظهار داشتند که مالکیت متمرکز شکلی از مالکیت است که در آن سهام‌داران بزرگ وجود دارند و قادر به نظارت بر فعالیت‌های مدیر هستند تا اطمینان حاصل کنند که ارزش سهام‌داران به حداکثر خواهد رسید.

در مالکیت متمرکز، اکثر سهام متعلق به چندین فرد یا گروه است. در بازارهای نوظهوری مانند اندونزی، ساختار مالکیت شرکت تمایل به متمرکز شدن دارد. در نتیجه سهام‌داران اقلیت و کنترل‌کننده را خواهد داشت. از این رو، شرکت‌های دارای مالکیت متمرکز در مقایسه با سایر شرکت‌ها در فرایند تصمیم‌گیری تسلط بیشتری دارند (لا پورتا و همکاران، ۱۹۹۹^۶). طبق گفته کلاسنس و همکاران^۷ (۲۰۰۰)، از آنجایی که اکثر شرکت‌ها در منطقه آسیای شرقی مالکیت متمرکز دارند و همچنین متعلق به گروه‌های تجاری هستند، ممکن است درگیر مشکل نمایندگی شوند (سهام‌داران کنترل‌کننده با مدیران برای سلب مالکیت سهام‌داران اقلیت همسو می‌شوند)؛ بنابراین، مالک شرکت تمایل به تأثیرگذاری بر مدیران در اجرای برخی اقدامات دارد (چن و همکاران، ۲۰۱۰).

طبق نظریه جدایی مالکیت و کنترل، فاما و جنسن^۸ (۱۹۸۳) استدلال کردند که وقتی مالکیت سهام و تصمیم‌گیری شرکتی فقط در تعداد کمی از تصمیم‌گیرندگان متمرکز می‌شود، مالک شرکت تمایل بیشتری به ریسک‌گریزی دارد و بنابراین انگیزه

کمتری برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های پرخطر دارند. از آنجایی که اجتناب از مالیات ممکن است به‌عنوان یکی از روش‌های مخاطره‌آمیز در نظر گرفته شود که می‌تواند هزینه‌های قابل‌توجهی را به شرکت تحمیل کند (هانلون و هیتسمن^۹، ۲۰۱۰؛ رگو و ویلسون^{۱۰}، ۲۰۱۲)، این مطالعات نشان می‌دهد که شرکت‌هایی با مالکیت و کنترل متمرکز بالاتر، حداقل ریسک را تحمل می‌کنند؛ بنابراین، آن‌ها نسبت به شرکت‌هایی که مالکیت و کنترل کمتری دارند، کمتر درگیر شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی هستند (بادرتشر و همکاران^{۱۱}، ۲۰۱۳).

اجتناب از مالیات بخشی از برنامه‌ریزی مالیاتی است و به‌صورت قانونی با استفاده از مزیت خلأهای مالیاتی مبهم انجام می‌شود. عمل اجتناب مالیاتی که توسط مدیریت شرکت انجام می‌شود صرفاً برای به حداقل رساندن تعهدات مالیاتی است که قانونی تلقی می‌شوند، بنابراین شرکت‌ها تمایل دارند از راه‌های مختلفی برای کاهش بار مالیاتی خود استفاده کنند. از یک سو، شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی می‌تواند درآمدهای دولت را کاهش دهد، اما از سوی دیگر جایز نیز هستند. بنابراین، اجتناب مالیاتی یک مشکل منحصر به فرد و پیچیده است. (ترمیزی و همکاران^{۱۲}، ۲۰۲۳)

بنابر گفته سیایان^{۱۳} (۲۰۱۱)، مالکیت متمرکز شرکتی را می‌توان به چهار دسته زیر طبقه‌بندی کرد: گروه تجاری، مالکیت نهادی، مالکیت دولتی و مالکیت خارجی. علاوه بر این، النجار و کیلینکارسلان^{۱۴} (۲۰۱۶) ساختارهای مالکیت شرکتی را به مالکیت خانوادگی، مالکیت خارجی، مالکیت نهادی و مالکیت دولتی طبقه‌بندی کردند. بر این اساس پژوهش حاضر به دلیل فقدان قابل توجه مالکیت خارجی در کشور از سه نوع مالکیت نهادی، خانوادگی و دولتی به‌عنوان ساختارهای مالکیت متمرکز شرکتی استفاده می‌کند.

مالکیت خانوادگی و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی: به‌طور کلی، شرکت‌های تحت مالکیت خانوادگی با مالکیت متمرکز خانواده مؤسس مشخص می‌شوند. اعضای خانواده مؤسس، چه فردی و چه به‌عنوان عضوی از یک گروه خانوادگی، خواه نسبی یا سببی، در مدیریت شرکت‌ها به‌عنوان مدیران ارشد یا مدیران شرکت دارند، یا دارای سطح مشخصی از مالکیت سهام در شرکت

⁹ Hanlon & Heitzman

¹⁰ Rego & Wilson

¹¹ Badertscher et al.

¹² Tarmizi et al.

¹³ Siagian

¹⁴ Al-Najjar & Kilincarslan

¹ Lonkani

² Sari et al.

³ Siregar & Utama

⁴ Al-Matari et al.

⁵ Lonkani

⁶ La Porta et al.

⁷ Claessens et al

⁸ Fama & Jensen

شرکت‌های اندونزیایی در بین سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۲۱ صورت گرفته است که نشان می‌دهد میزان مالکیت خانوادگی هیچ‌گونه رابطه و تأثیری بر برنامه‌ریزی مالیاتی ندارد، که برخلاف آن مطالعات، انوار و همکاران^۸ (۲۰۱۵) استدلال کردند که شرکت‌های شرکت‌های خانوادگی می‌توانند با فعالیت‌های برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت مرتبط باشند، به‌ویژه در میان شرکت‌هایی که بین سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۳ در بورس مالزی بودند. با این حال، اولین فرضیه این پژوهش عبارت است از:

فرضیه اول: مالکیت خانوادگی و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی رابطه دارند.

مالکیت دولتی و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی: مالکیت دولتی در یک شرکت در طول تاریخ وجود داشته است، اما از نظر مقیاس بسیار متفاوت بوده است. ادبیات تجربی نشان داده است که مالکیت دولتی در شرکت‌ها هم در بازارهای نوظهور و هم در کشورهای توسعه‌یافته در سراسر جهان تا به امروز رایج است (لیو^۹، (لیو^۹، ۲۰۱۸). علاوه بر این، طبق گزارش *دِ اکونومیست*^{۱۰} (۲۰۱۲) (۲۰۱۲) مالکیت دولتی در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته در سال‌های اخیر در حال گسترش دامنه جهانی خود است. به عقیده *یینگ و همکاران*^{۱۱} (۲۰۱۷)، زمانی که دولت اکثریت سهام یک شرکت را در اختیار دارد، با اعمال قدرت سیاسی خود به طور قابل توجهی بر تصمیمات مدیریتی شرکت تأثیر می‌گذارد. همچنین از آنجایی که اکثر شرکت‌های دولتی با ناکارآمدی عملیاتی و نظارتی مرتبط هستند، موضوع هزینه نمایندگی مطرح می‌شود. علاوه بر این، *کیم و ژانگ*^{۱۲} (۲۰۱۶) استدلال کردند که شرکت‌های مرتبط با سیاست به دلیل هزینه‌های پایین‌تر اجرای مالیات، اطلاعات بهتر در مورد قوانین مالیاتی و تغییرات اجرایی، فشار کمتر بازار سرمایه برای شفافیت، و تمایلات ریسک‌پذیری بیشتر ناشی از ارتباطات سیاسی در اجتناب از مالیات تهاجمی‌تر هستند. در مقابل *چان و همکاران*^{۱۳} (۲۰۱۳) استدلال کردند که به دلایل سیاسی، مدیران شرکت‌هایی که توسط دولت کنترل می‌شوند، تمایل دارند از شیوه‌های اجتناب از مالیات برای محافظت از درآمدهای مالیاتی که دولت به دست آورده است، جلوگیری کنند.

هستند (باک و کیم^۱، ۲۰۱۵؛ بامبانگ و هرماوان^۲، ۲۰۱۳؛ ساکریستان-ناوارو و همکاران^۳، ۲۰۱۵؛ ویلانگا و آمیت^۴، ۲۰۰۶). شرکت‌های خانوادگی هم هزینه دارند و هم مزایا. بامبانگ و هرماوان^۵ (۲۰۱۳) بیان کردند که چالش‌های منحصربه‌فردی پیشروی گروه‌های کسب‌وکار خانوادگی وجود دارد که عمدتاً دغدغه پویایی خانواده و مالکیت است. تصور منفی که در مورد کسب‌وکار خانوادگی وجود دارد اغلب مربوط به این امر است؛ چراکه کسب‌وکار خانوادگی غیر مؤثر، تباری‌گرانه و غیر حرفه‌ای تلقی می‌شود. این گونه پنداشته می‌شود که شرکت‌های خانوادگی بین منافع شرکت و منافع اعضای خانواده آسیب‌پذیر باشند. اگرچه همه پست‌ها در شرکت‌های خانوادگی توسط اعضا خانواده اشغال نمی‌شود؛ اما اکثریت حق رأی متعلق به اعضای خانواده ممکن است این حق را فراهم کند که صدای سهام‌داران اقلیت در شرکت را رد کند.

به علاوه، شرکت‌های خانوادگی عمدتاً بر حفظ شهرت خود تمرکز می‌کنند و به همین دلیل از هر تصمیمی که وجهه و شهرت آن‌ها را به خطر بیندازد اجتناب می‌کنند (برون و همکاران، ۲۰۱۲؛ لندری و همکاران^۶، ۲۰۱۳). در رابطه با این موضوع، زمانی که اعضای خانواده اکثریت سهام را در اختیار دارند، تمایل کمتری به مشارکت در شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی دارند تا از هزینه‌های مربوط به تمکین مالیاتی جلوگیری کنند و در نتیجه شهرت خانوادگی خود را حفظ کنند (چن و همکاران، ۲۰۱۰).

مطالعات متعددی برای بررسی تأثیر مالکیت خانوادگی بر فعالیت‌های برنامه‌ریزی مالیاتی انجام شده است، اما نتایج هنوز قطعی نیست. لندری و همکاران^۷ (۲۰۱۳) شرکت‌های کانادایی را بین سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۸ مورد مطالعه قرار دادند و دریافتند که شرکت‌های با مالکیت خانوادگی نسبت به شرکت‌هایی که مالکیتی غیر از مالکیت خانوادگی دارند کمتر درگیر شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی می‌شوند. مشابه با یافته مذکور، چن و همکاران (۲۰۱۰) هنگام استفاده از شاخص S&P ۱۵۰۰ از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۰، دریافتند که شرکت‌های خانوادگی فعالیت‌های برنامه‌ریزی مالیاتی کمتری نسبت به سایر شرکت‌های دولتی نشان می‌دهند. و همچنین مطالعه‌ای توسط *ترمیمی و همکاران* (۲۰۲۳) بر روی

⁸ Annuar et al.

⁹ Liu

¹⁰ The Economist

¹¹ Ying et al.

¹² Kim & Zhang

¹³ Chan et al.

¹ Baek & Kim

² Bambang & Hermawan

³ Sacristán-Navarro et al.

⁴ Villalonga & Amit

⁵ Bambang & Hermawan

⁶ Berrone et al.

⁷ Landry et al.

نیاز به معاملات کارآمد، ارزیابی ریسک خوب و سیستم حاکمیت شرکتی خوب به توسعه بازار سرمایه کمک می‌کنند. طبق گفته **چن و همکاران (۲۰۰۸)** و **سیرگار و اوتاما (۲۰۰۸)**، هنگامی که سهام شرکت‌های تحت مالکیت نهادی افزایش می‌یابد، سرمایه‌گذاران نهادی علاقه و توانایی قوی برای نفوذ، نظارت و هدایت فعالیت‌ها و خط‌مشی‌های مدیریتی خواهند داشت، و حتی مدیران را برای اطمینان از اینکه استراتژی سرمایه‌گذاری شرکت به‌جای دستیابی به اهداف کوتاه‌مدت درآید، با هدف به حداکثر رساندن ارزش بلندمدت منطبق است، ساماندهی می‌کنند (خورانا و موزر، ۲۰۱۳). علاوه بر این، نقش نظارتی آن‌ها به‌عنوان نهادها، اقدامات مدیریتی شرکت را برای اتخاذ تصمیم‌های سودمندی هدایت می‌کند که شهرت شرکت را در آینده افزایش خواهد داد (بوشی^۴، ۱۹۹۸؛ **چانگ و همکاران^۵، ۲۰۱۳**؛ **خان و همکاران^۶، ۲۰۱۷**).

مطالعات مربوط به تأثیر مالکیت نهادی بر شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی قبلاً توسط چندین محقق انجام شده است. نتایج یافته‌های **ژیانگ و همکاران (۲۰۲۰)**^۷ بر روی ۱۱۰۸ شرکت پذیرفته شده بورس چین در بین سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۷ نشان می‌دهد که هرچه مالکیت نهادی در یک شرکت افزایش یابد میزان اجتناب از مالیات و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی افزایش می‌یابد. همچنین مطالعه **خورانا و موزر^۸ (۲۰۱۳)** از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۸ نشان داد که شرکت‌هایی که توجه بالا بیشتری بر سهامداران نهادی دارند، کمتر در شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی تهاجمی مشارکت می‌کنند. در اندونزی، پس از بررسی شرکت‌های تولیدی از سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴، **ساپوترا و همکاران^۹ (۲۰۱۷)** شواهدی یافتند که نشان می‌دهد وقتی مالکیت نهادی یک شرکت افزایش می‌یابد، سطح شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی کاهش می‌یابد. از سوی دیگر، مطالعه دیگری توسط **سندی و لوکویارمن^{۱۰} (۲۰۱۵)** در بین شرکت‌های تولیدی فهرست شده در IDX از سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ نشان داد که مالکیت نهادی تأثیر قابل‌توجهی بر شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی ندارد. از این رو، فرضیه سوم این پژوهش عبارت است از:

فرضیه سوم: مالکیت نهادی و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی رابطه دارند.

مطالعات قبلی نتایج قطعی را در رابطه با تأثیر مالکیت دولتی بر شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی نشان نداده است. **ماهنترین و کاسیپیلای^۱ (۲۰۱۲)** دریافتند که مالکیت دولتی یکی از چندین عامل تعیین‌کننده شیوه‌های اجتناب از مالیات است که با نرخ مؤثر مالیاتی پایین‌تر اندازه‌گیری می‌شود. در این مطالعه، آن‌ها بر روی ۳۴۵ شرکت فهرست شده از سال ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ تمرکز کردند. مطابق با چنین یافته‌ای، **کیم و ژانگ^۲ (۲۰۱۶)** دریافتند که شرکت‌های مرتبط با سیاست در شیوه‌های اجتناب از مالیات تهاجمی‌تر از شرکت‌های غیر مرتبط با سیاست هستند.

برخلاف موارد ذکر شده در بالا، مطالعه‌ای توسط **زنگ^۳ (۲۰۱۰)** که بیش از ۷۵۰ شرکت فهرست شده در چین را برای یک دوره ده ساله از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۸ بکار گرفته بود، نشان داد که شرکت‌هایی با مالکیت دولتی بزرگ‌تر تمایل کمتری به استفاده از روش‌های اجتناب از مالیات دارند. دلیل این امر این است که مدیریت می‌خواهد با افزایش پرداخت مالیات، شهرت قابل‌احترامی از سوی دولت به دست آورد تا بتواند در حرفه سیاسی خود ارتقا یابد. مطالعه دیگری که توسط **چان و همکاران (۲۰۱۳)** انجام شد نشان داد که شرکت‌هایی که توسط دولت کنترل می‌شوند در مقایسه با همتایان خود حداقل مقدار شیوه‌های اجتناب از مالیات را انجام می‌دهند. مطالعه آن‌ها شرکت‌های غیرمالی فهرست‌شده در بورس‌های چین را طی دوره ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۹ مورد بررسی قرار داد. **روسیدی و مارتانی^۳ (۲۰۱۴)** نتوانستند شواهدی مبنی بر تأثیر ساختار مالکیت دولتی بر شیوه‌های اجتناب مالیاتی شرکت‌های اندونزی پیدا کنند. بر این اساس، دومین فرضیه این پژوهش عبارت است از:

فرضیه دوم: مالکیت دولتی و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی رابطه دارند.

مالکیت نهادی و شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی: مالکیت نهادی طیف گسترده‌ای از سرمایه‌گذاران از جمله مؤسسات مالی (مانند بانک‌ها، بانک‌های سرمایه‌گذاری، شرکت‌های بیمه، صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک، صندوق‌های بازنشستگی، شرکت‌های اوراق بهادار، محصولات مدیریت ثروت، شرکت‌های مالی، شرکت‌های امانی) را پوشش می‌دهد (**سیرگار و اوتاما، ۲۰۰۸**؛ **یانگ و همکاران**). در مقایسه با سایر انواع ساختارهای مالکیت، مزایای متعددی برای سرمایه‌گذاران نهادی در رابطه با تصمیم‌گیری شرکت‌ها وجود دارد. سرمایه‌گذاران نهادی با ایجاد

⁴ Bushee

⁵ Chang et al.

⁶ Khan et al.

⁷ Jiang et al.

⁸ Khurana & Moser

⁹ Saputra et al.

¹⁰ Sandy & Lukviarman

¹ Mahenthrian & Kasipillai

² Zeng

³ Rusydi & Martani

۲.۲. برنامه‌ریزی مالیاتی

مطالعات در حوزه شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی حداقل سه دهه است که در حال انجام است و همچنان نیز مورد توجه قرار دارد. از آنجایی که مالیات بر درآمد شرکت هزینه قابل توجهی را برای شرکت و همچنین سهامداران آن در بر دارد، برنامه‌ریزی مالیاتی به یک رویکرد جالب برای شرکت‌ها بدل شده است. در واقع، «برنامه‌ریزی مالیاتی به‌عنوان یک پیگیری طبیعی، اجتناب‌ناپذیر و مطلوب ترویج می‌شود». علاوه بر این، دسای و دارماپالا (۲۰۰۹) نیز استدلال کردند که طبق نظریه سنتی، شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی ارزش شرکت را افزایش می‌دهند، اگر سود نهایی مورد انتظار از هزینه نهایی مورد انتظار بیشتر شود. در راستای این استدلال خورانا و موزر (۲۰۱۳) تأکید کردند که یک دلار پس‌انداز شده از طریق شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی همانند یک دلار اضافی فوری است که برای شرکت و سهامداران آن در دوره فعلی در دسترس است.

۳. روش‌شناسی

این پژوهش دارای سه متغیر وابسته جهت سنجش مالکیت شرکتی (مالکیت خانوادگی FAM، مالکیت دولتی GOV، مالکیت نهادی INS) و یک متغیر مستقل جهت اندازه‌گیری شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت‌ها (نرخ مالیات مؤثر ETR) می‌باشد. همچنین سه متغیر کنترلی (اهرم مالی LEV، عملکرد مالی ROA و اندازه شرکت SIZE) نیز در این پژوهش استفاده شده است. سه فرضیه این پژوهش توسط مدل رگرسیون آزمون شده اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها به‌وسیله نسخه ۱۷ نرم‌افزار STATA انجام گرفته است. نمونه‌هایی که در این پژوهش استفاده شده است تمام شرکت‌هایی را در برمی‌گیرد که در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ فعال بوده و داده‌های مالکیت شرکتی آن‌ها در دسترس بوده است. در این راستا شرایطی برای انتخاب نمونه لحاظ گردید. از جمله اینکه به دلیل ماهیت خاص فعالیت شرکت‌های هلدینگ، بیمه، لیزینگ، بانک‌ها، موسسات مالی و سرمایه‌گذاری و تفاوت قابل ملاحظه آن‌ها با شرکت‌های تولیدی و بازرگانی، شرکت انتخابی جز شرکت‌های یاد شده نباشد؛ سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند باشد و طی بازه زمانی تحقیق تغییر سال مالی نداشته باشد و وقفه معاملاتی بیش از ۶ ماه نداشته باشد؛ اطلاعات مالی شرکت‌ها در دسترس باشد. با

توجه به محدودیت‌های فوق تعداد ۶۰ شرکت طی ۶ سال (۳۶۰ مشاهده سال-شرکت) انتخاب شده است.

برای آزمون فرضیه‌ها از مدل اقتصادسنجی زیر استفاده شده است:

$$TP_{it} = \alpha_0 + \beta_1 FAM_{it} + \beta_2 GOV_{it} + \beta_3 INS_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 ROA_{it} + \beta_6 LEV_{it} + \beta Year_{it} + \beta industry_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در آن:

TP_{it} عبارت است از رویه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی شرکت i در سال t . TP توسط ETR تعیین می‌شود. ETR به‌عنوان کل هزینه مالیات بر درآمد تقسیم بر درآمد قبل از مالیات محاسبه می‌شود (ریچاردسون و همکاران، ۲۰۱۵).

FAM_{it} مالکیت خانوادگی شرکت i در سال t می‌باشد. FAM درصد تجمعی سهام عادی متعلق به خانواده اندازه‌گیری می‌شود. GOV_{it} مالکیت دولتی شرکت i در سال t می‌باشد. GOV درصد تجمعی سهام متعلق به دولت و شرکت دولتی اندازه‌گیری می‌شود (انوار و همکاران، ۲۰۱۵).

INS_{it} مالکیت نهادی شرکت i در سال t است. INS با درصد تجمعی سهام متعلق به سرمایه‌گذاران نهادی داخلی اندازه‌گیری می‌شود.

$SIZE_{it}$ اندازه شرکت i در سال t می‌باشد. SIZE با لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها اندازه‌گیری می‌شود (خورانا و موزر، ۲۰۱۳؛ یینگ و همکاران، ۲۰۱۷).

ROA_{it} عبارت است از عملکرد مالی شرکت i در سال t . ROA درآمد قبل از مالیات بر اساس کل دارایی‌ها مقیاس بندی می‌شود.

LEV_{it} اهرم (توان پرداخت بدهی مالی) شرکت i در سال t است. LEV با نسبت کل بدهی مقیاس شده توسط کل دارایی‌ها محاسبه می‌شود.

$YEAR_{it}$ متغیر ساختگی است. هر سال برابر با ۱ است.

IND_{it} یک متغیر ساختگی برای هر صنعت.

ε_{it} عبارت مربوط به خطا است.

۴. یافته‌ها

۴.۱. آمار توصیفی

به‌منظور بررسی و تجزیه و تحلیل اولیه داده‌ها، شاخص‌های

توصیفی گرایش به مرکز و پراکندگی متغیرهای پژوهش (به جز متغیرهای دو وجهی) محاسبه و در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی

نام متغیر	نماد	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
برنامه‌ریزی مالیاتی	TP	۰/۱۱۵	۰/۱۳۳۳	-۰/۲۳۶۳	۰/۹۲۱۴
مالکیت خانوادگی	FAM	۰/۱۰۷	۰/۲۲۲۴	۰	۰/۹۴
مالکیت دولتی	GOV	۰/۰۷۳	۰/۱۶۴۸	۰	۰/۷۵۰۴
مالکیت نهادی	INS	۰/۵۰۴	۰/۳۲۵۴	۰	۰/۹۵۹۷
اندازه شرکت	SIZE	۱۵/۳۷	۱/۶۷۵۵	۱۱/۳۷۹۲	۲۱/۴۹۸۴
عملکرد مالی شرکت	ROA	۰/۱۳۷	۰/۱۸۵۴	-۱/۱۸۹۴	۰/۷۲۳۰
اهرم مالی	LEV	۰/۰۶۸	۰/۱۱۳۱	۰/۰۰۰۲	۱/۳۸۱۲

متغیر وابسته پژوهش حاضر متغیر برنامه‌ریزی مالیاتی است. میانگین متغیر برنامه‌ریزی مالیاتی ۰/۱۱ است که نشان می‌دهد به طور میانگین در بین شرکت‌ها نسبت هزینه مالیات بر درآمد به درآمد قبل از مالیات ۰/۱۱ می‌باشد. متغیر مستقل مالکیت خانوادگی، مالکیت دولتی و مالکیت نهادی می‌باشد. میانگین این متغیرها به ترتیب ۰/۱۰، ۰/۰۷ و ۰/۵۰ است که نشان می‌دهد نسبت مالکیت سهامداران به کل سهام شرکت‌های نمونه این پژوهش برابر با درصدهای فوق است. کمترین مقدار این متغیرها برابر با ۰ و بیشترین مقدار آن ۰/۹۵ می‌باشد که نشان می‌دهد در برخی از شرکت‌های نمونه قالب سهامداران در چه سطح مالکیت می‌باشد. این وضعیت زمانی به وجود می‌آید که درصد بالایی از سهامداران متعلق به سطح خاصی از سهامداران (خانوادگی، دولتی و نهادی) می‌باشند.

۲.۴. آزمون‌های تشخیصی و فروض کلاسیک

۱- قبل از تخمین مدل، لازم است ابتدا متغیرها و مدل شامل معناداری متغیرها، انتخاب نوع مدل و مفروضات رگرسیون کلاسیک بررسی شود. با کنترل اثرات سال و صنعت، دیگر نیازی به انجام آزمون‌های تخمین مدل مناسب (از جمله آزمون‌های چاو و هاسمن) نیست و این آزمایش‌ها نتایج متناقضی ایجاد می‌کنند (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۶). از آنجایی که اثرات سال و صنعت در این مطالعه کنترل شد، آزمون انتخاب مدل انجام نشد.

۲- متغیرهای توضیحی از همدیگر مستقل اند. هم خطی شرطی است که نشان می‌دهد یک متغیر مستقل تابعی خطی از یک متغیر مستقل دیگر است. اگر یک معادله رگرسیون دارای خط خطی بالایی باشد، مدل ممکن است با وجود R^2 بالا اعتبار بالایی نداشته باشد. به عبارت دیگر، حتی اگر مدل خوب به نظر برسد، فاقد متغیرهای مستقل مهم است. برای بررسی این مشکل از ضریب تورم واریانس (VIF) استفاده شده است. به عنوان یک

قاعده کلی، اگر مقدار VIF کمتر از ۱۰ باشد، این یک کوواریانس قوی است (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۶). جدول زیر نتایج این آزمون، عدم هم خطی بودن را در بین متغیرهای توضیحی پژوهش نشان می‌دهد.

جدول ۲- نتایج آزمون عامل تورم واریانس

نام متغیر	VIF
INS	3/28
FAM	2/67
GOV	1/70
SIZE	1/61
ROA	1/17
LEV	1/07

۳- میانگین خطاها برابر صفر است. اگر یک جمله ثابت در رگرسیون باشد این فرض نقض نخواهد شد (افلاطونی و نیکبخت، ۱۳۸۹). در هر سه مدل پژوهش حاضر، عرض از مبدا (مقدار ثابت) وارد شده است و بنابراین این فرض برقرار است.

۴- بین خطاها همبستگی سریالی وجود ندارد. این بدان معنی است که بین مقادیر خطا همبستگی و ترتیبی وجود ندارد و مرتباً تغییر نمی‌کند. از آزمون Wooldridge (۲۰۰۲) برای بررسی خودهمبستگی استفاده شد که در آن جملات نامرتب از فرآیند خودرگرسیون مرتبه اول پیروی می‌کنند. فرضیه صفر در آزمون والدريج عدم وجود خودهمبستگی مرتبه اول بین متغیرهای مدل رگرسیون است. بنابراین، اگر آماره والدريج معنی‌دار باشد، مدل برآورد شده دارای خودهمبستگی مرتبه اول خواهد بود. برای حل مسئله خودهمبستگی مرتبه اول، معمولاً مدل مورد نظر باید با روش حداقل مربعات و فرآیند خودرگرسیون مرتبه اول برآورد شود و اگر این آزمون معنی‌دار نباشد، نشان دهنده عدم خودسازگاری است. خطاها نتایج این آزمون در جدول زیر ارائه شده است. نتایج آزمون نشان دهنده عدم وجود همبستگی خودکار بین خطاها است.

جدول ۳- نتایج آزمون والدريج (همبستگی سریالی بین خطاها)

مدل	مقدار آماره	احتمال	نتیجه
فرضیه	۳/۳۹۹	۰/۰۷۰۲	عدم خودهمبستگی بین خطاها

۵- واریانس خطاها ثابت هستند (همسان بودن واریانس‌ها). منظور از واریانس ناهمگن هنگام تخمین مدل رگرسیونی است. مقادیر نوارهای خطا به این معنی است که واریانس‌های نابرابر وجود دارد. در واقع، در برآورد رگرسیون با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی، تمام عبارات خطا ابتدا واریانس یکسانی در نظر گرفته می‌شود و پس از برآورد مدل، ما این فرضیه را با استفاده از روش‌های مختلف آزمایش می‌کنیم تا ببینیم آیا درست است یا خیر. هیچ واریانس همگنی در مدل ما وجود ندارد. برای بررسی همگنی واریانس از آزمون Brush-Pagan استفاده شد. فرضیه

اثرات ثابت صنعت	INDUSTRY	کنترل شد
ضریب تعیین (R^2)	۰/۱۰۲	ضریب تعیین تعدیل شده (Adj R^2)
آماره F	۱/۶۰	احتمال آماره F
		۰/۰۳۸

با توجه به جدول ۵، متغیر مالکیت خانوادگی دارای ضریب (۰/۰۶۱) و احتمال آماره (۰/۲۶۹) است بدین مفهوم ارتباط معنی‌داری بین متغیر مستقل (مالکیت خانوادگی) و متغیر وابسته (برنامه‌ریزی مالیاتی) وجود ندارد، بنابراین می‌توان استدلال کرد که فرضیه اول رد می‌شود.

متغیر مالکیت دولتی دارای ضریب (۰/۱۹۷) و احتمال آماره (۰/۰۰۳) است بدین مفهوم که ارتباط معنی‌دار و معکوسی بین متغیر مستقل (مالکیت دولتی) و متغیر وابسته (برنامه‌ریزی مالیاتی) وجود دارد بنابراین هرچه درصد مالکیت دولتی بیشتر باشد برنامه‌ریزی مالیاتی کمتر می‌شود. فلذا می‌توان استدلال کرد که فرضیه دوم تایید می‌شود.

متغیر مالکیت نهادی دارای ضریب (۰/۰۷۷) و احتمال آماره (۰/۰۸۲) است. بدین مفهوم که در سطح اطمینان ۹۰ درصد ارتباط معنی‌دار و معکوسی بین متغیر مستقل (مالکیت نهادی) و متغیر وابسته (برنامه‌ریزی مالیاتی) وجود دارد بنابراین هرچه درصد مالکیت نهادی بیشتر باشد برنامه‌ریزی مالیاتی نیز کمتر می‌شود. فلذا می‌توان استدلال کرد که فرضیه سوم تایید می‌شود.

متغیر کنترلی اندازه شرکت رابطه معنی‌دار و معکوس با برنامه‌ریزی مالیاتی دارد، عملکرد مالی و همچنین اهرم مالی شرکت رابطه معنی‌داری با برنامه‌ریزی مالیاتی ندارد.

همچنین نتایج مربوط به آماره F نشان می‌دهد که برآوردهای این مدل در سطح ۹۵ درصد مناسب است چرا که احتمال آماره F در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. علاوه بر این، نتایج مربوط به ضریب تعیین (R^2) نشان می‌دهد که طی دوره پژوهش، حدود ۱۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیرهای مستقل و کنترلی، توضیح داده می‌شود.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه سطح مالکیت شرکتی و شیوه‌های برنامه‌ریزی شرکت‌ها بوده است. پس از بررسی مفروضات رگرسیون و انتخاب بهترین مدل، اقدام به برآورد رگرسیون و آزمون فرضیه گردید. فرضیه اول به این صورت مطرح شد که بین مالکیت خانوادگی و برنامه‌ریزی مالیاتی رابطه معنی‌دار وجود دارد. نتایج نشان داد که فرضیه اول رد می‌شود. مطالعه

صفر آزمون براش-پاگان برابری واریانس‌های خطا در مدل است. بنابراین، اگر ضریب Brush-Pagan معنی‌دار باشد، مدل پیش‌بینی‌شده دارای واریانس واریانس خواهد بود. به‌منظور حل مشکل ناهمگونی کوواریانس، مدل مورد نظر به طور کلی باید با روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته برآورد شود (بنی‌مهد و همکاران، ۱۳۹۶). نتایج در جدول زیر نشان داده شده است. همانطور که نتایج نشان می‌دهد، احتمال آماری محاسبه شده برای این آزمون بیشتر از سطح خطای ۵ درصد است که نشان می‌دهد واریانس خطا یکسان است.

جدول ۴- نتایج آزمون بروش-پاگان (ناهمسانی واریانس بین خطاها)

مدل	مقدار آماره	احتمال	نتیجه
فرضیه	۱/۷۹	۰/۱۸۱	همسانی واریانس

۶- خطاهای برآوردی مدل از توزیع نرمال برخوردارند. بر اساس قضیه حد مرکزی، اگر تعداد مشاهدات یا نمونه‌های آماری افزایش یابد و به سمت بی نهایت متمایل شود، توزیع‌ها به سمت توزیع نرمال گرایش پیدا می‌کنند. با توجه به اینکه تعداد شرکت‌های نمونه و مشاهدات وارد شده در تحقیق بیش از ۳۰ شرکت است، این فرض صحیح است. نتایج نشان می‌دهد که بین متغیرهای تحقیق هم خطی وجود ندارد زیرا هیچ یک از متغیرها دارای ضریب بزرگ‌تر از ۱۰ نیستند.

۳.۴. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

پس از بررسی مفروضات رگرسیون و انتخاب بهترین مدل، اقدام به برآورد رگرسیون و آزمون فرضیه می‌کنیم. فرضیه‌ها به این صورت مطرح شد که بین میزان مالکیت شرکتی و برنامه‌ریزی مالیاتی رابطه معنادار وجود دارد. برای تایید این فرضیه انتظار می‌رود که در سطح اطمینان مورد نظر ضریب برآوردی برنامه‌ریزی مالیاتی معنادار باشد. جدول ۵ نتایج حاصل از برآورد این فرضیه را نشان می‌دهد.

جدول ۵- نتیجه آزمون فرضیه‌ها

نام متغیر	نماد	ضریب برآوردی	انحراف معیار	آماره Z	احتمال آماره
مالکیت خانوادگی	FAM	۰/۰۶۱	۰/۰۵۵	۱/۱۱	۰/۲۶۹
مالکیت دولتی	GOV	۰/۱۹۷	۰/۰۶۶	۲/۹۶	۰/۰۰۳
مالکیت نهادی	INS	۰/۰۷۷	۰/۰۴۴	۱/۷۴	۱/۰۸۲
اندازه شرکت	SIZE	-۰/۰۱۲	۰/۰۰۵	-۲/۲۰	۰/۰۲۸
عملکرد مالی شرکت	ROA	۰/۰۲۶	۰/۰۴۳	۰/۰۶۱	۰/۰۵۴۵
اهرم مالی	LEV	۰/۰۷۳	۰/۰۶۵	۱/۱۱	۰/۲۶۷
عرض از مبدا	B ₀	۰/۱۸۹۱	۰/۰۸۸	۲/۱۴	۰/۰۳۲
اثرات ثابت سال	YEAR	کنترل شد			

منافع آتی شرکت، خود را کمتر درگیر برنامه‌ریزی‌های مالیاتی می‌کنند.

۱.۵. پیشنهادهای کاربردی پژوهش

الف: به حساب‌رسان مستقل پیشنهاد می‌شود علاوه بر بررسی سلامت مالی شرکت‌ها از طریق اهرم‌های مالی، میزان مالکیت سهامداران شرکت را نیز مورد توجه خود در بررسی‌های حسابرسی قرار دهند. چرا که میزان مالکیت نهادی و دولتی رابطه معنی‌داری با کاهش برنامه‌ریزی‌های مالیاتی دارد.

ب: پیشنهاد می‌شود به سرمایه‌گذاران و افرادی که قصد خرید سهام شرکتی را دارند علاوه بر بررسی میزان سوددهی شرکت‌ها، سرمایه و... با توجه به نتایج حاصل از این مطالعه به میزان مالکیت سهامداران آن شرکت را نیز جز موارد بررسی‌های خود قرار دهند.

منابع

افلاطونی، عباس و نیکبخت، لیلی (۱۳۸۹). کاربرد اقتصادسنجی در تحقیقات حسابداری، مدیریت مالی و علوم اقتصادی. تهران: ترمه

بنی مهد، بهمن، عربی، مهدی و حسن‌پور، شیوا (۱۳۹۶). پژوهش‌های تجربی و روش‌شناسی در حسابداری. تهران: ترمه

Al-Matari, E. M., Al-Swidi, A. K., & Fadzil, F. H. (2013). Ownership structure characteristics and firm performance: a conceptual study. *Journal of Sociological Research*, 4(2), 464-493. <http://dx.doi.org/10.5296/jsr.v4i2.4835>

Al-Najjar, B., & Kilincarslan, E. (2016). The effect of ownership structure on dividend policy: evidence from Turkey. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 16(1), 135-161. <https://doi.org/10.1108/CG-09-2015-0129>

Annuar, H. A., Salihu, I. A., & Obid, S. N. S. (2014). Corporate ownership, governance and tax avoidance: An interactive effects. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 164, 150-160. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.11.063>

Atwood, T. J., Drake, M. S., Myers, J. N., & Myers, L. A. (2012). Home country tax system characteristics and corporate tax avoidance: International evidence. *The Accounting Review*, 87(6), 1831-1860. <https://doi.org/10.2308/accr-50222>

Badertscher, B. A., Katz, S. P., & Rego, S. O. (2013). The separation of ownership and control and corporate tax avoidance. *Journal of accounting and economics*, 56(2-3), 228-250. <https://doi.org/10.1016/J.JACCECO.2013.08.005>

Baek, J. S., & Kim, J. (2015). Cofounders and the

لندری و همکاران (۲۰۱۳) نیز از این نتیجه پشتیبانی می‌کند؛ آن‌ها شرکت‌های کانادایی را بین سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۴ مورد مطالعه قرار دادند و دریافتند که شرکت‌های با مالکیت خانوادگی نسبت به شرکت‌هایی که مالکیتی غیر از مالکیت خانوادگی دارند کمتر درگیر شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی می‌شوند. مشابه با یافته مذکور، چن و همکاران (۲۰۱۰) هنگام استفاده از شاخص S&P ۱۵۰۰ از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۰، دریافتند که شرکت‌های خانوادگی فعالیت‌های برنامه‌ریزی مالیاتی کمتری نسبت به سایر شرکت‌های غیرخانوادگی نشان می‌دهند. شرکت‌های خانوادگی عمدتاً بر حفظ شهرت خود تمرکز می‌کنند و به همین دلیل از هر تصمیمی که وجهه و شهرت آن‌ها را به خطر بیندازد اجتناب می‌کنند (برون و همکاران، ۲۰۱۲؛ لندری و همکاران). در رابطه با این موضوع، زمانی که اعضای خانواده اکثریت سهام را در اختیار دارند، تمایل کمتری به مشارکت در شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی دارند تا از هزینه‌های مربوط به تمکین مالیاتی جلوگیری کنند و در نتیجه شهرت خانوادگی خود را حفظ کنند (چن و همکاران، ۲۰۱۰). نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش نشان داد که بین مالکیت دولتی و برنامه‌ریزی مالیاتی ارتباط معنی‌دار و معکوسی وجود دارد. پژوهشی که توسط زنگ (۲۰۱۰) انجام شد نشان داد که شرکت‌هایی با مالکیت دولتی بزرگ‌تر تمایل کمتری به استفاده از روش‌های اجتناب از مالیات دارند. این مطالعه بر روی بیش از ۷۵۰ شرکت فهرست شده در چین برای یک دوره ده ساله از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۸ انجام شد. مطالعه دیگری که توسط چان و همکاران (۲۰۱۳) انجام شد همچنین نشان داد که شرکت‌هایی که توسط دولت کنترل می‌شوند در مقایسه با همتایان خود حداقل مقدار شیوه‌های اجتناب از مالیات را انجام می‌دهند. مطالعه آن‌ها شرکت‌های غیرمالی فهرست شده در بورس‌های چین را طی دوره ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۹ مورد بررسی قرار داد. بنابر نتایج این مطالعه، می‌توان گفت که مدیران شرکت‌های تحت کنترل دولت، به دلایل سیاسی، کمتر درگیر شیوه‌های اجتناب از مالیات به منظور حفاظت از درآمدهای مالیاتی کسب‌شده توسط دولت هستند (چان و همکاران، ۲۰۱۳). یافته‌های بررسی فرضیه سوم پژوهش نشان داد بین مالکیت نهادی و برنامه‌ریزی مالیاتی ارتباط معنی‌دار و معکوسی وجود دارد. یافته‌های خورانا و موزر (۲۰۱۳) و ساپوترا و همکاران (۲۰۱۷) از یافته‌های این پژوهش پشتیبانی می‌کنند که مالکیت نهادی با شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی ارتباط معکوس دارد به نظر می‌رسد که شرکت‌های تحت مالکیت نهادی برای مشارکت در شیوه‌های برنامه‌ریزی مالیاتی بدلیل حفظ شهرت و کاهش ریسک‌های احتمالی به منظور جلوگیری از به خطر افتادن

- Fama, E. F., & Jensen, M. C. (1983). Agency problems and residual claims. *The journal of law and Economics*, 26(2), 327-349. <https://doi.org/10.2307/725105>
- Gaaya, S., Lakhal, N., & Lakhal, F. (2017). Does family ownership reduce corporate tax avoidance? The moderating effect of audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 32(7), 731-744. <https://doi.org/10.1108/MAJ-02-2017-1530>
- Hanlon, M., & Heitzman, S. (2010). A review of tax research. *Journal of accounting and Economics*, 50(2-3), 127-178. <https://doi.org/10.1016/J.JACCECO.2010.09.002>
- Hasan, I., Hoi, C. K. S., Wu, Q., & Zhang, H. (2014). Beauty is in the eye of the beholder: The effect of corporate tax avoidance on the cost of bank loans. *Journal of financial economics*, 113(1), 109-130. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2014.03.004>
- Jiang, Y., Zheng, H., & Wang, R. (2020). The effect of institutional ownership on listed companies' tax avoidance strategies. *Applied Economics*, 53(8), 880-896. <https://doi.org/10.1080/00036846.2020.1817308>
- Khan, M., Srinivasan, S., & Tan, L. (2017). Institutional Ownership and Corporate Tax Avoidance: New Evidence. *The Accounting Review*, 92, 101-122. <https://doi.org/10.2308/accr-51529>
- Khurana, I. K., & Moser, W. J. (2013). Institutional shareholders' investment horizons and tax avoidance. *The Journal of the American Taxation Association*, 35(1), 111-134. <https://doi.org/10.2308/atax-50315>
- Kim, C., & Zhang, L. (2016). Corporate political connections and tax aggressiveness. *Contemporary Accounting Research*, 33(1), 78-114. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12150>
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., & Shleifer, A. (1999). Corporate ownership around the world. *The journal of finance*, 54(2), 471-517. <https://doi.org/10.1111/0022-1082.00115>
- Landry, S., Deslandes, M., & Fortin, A. (2013). Tax aggressiveness, corporate social responsibility, and ownership structure. *Journal of Accounting, Ethics & Public Policy*, 14(3), 611-645. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2304653>
- Lanis, R., & Richardson, G. (2011). The effect of board of director composition on corporate tax aggressiveness. *Journal of accounting and Public Policy*, 30(1), 50-70. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2010.09.003>
- Liu, K. (2018). The relation between government value of family firms. *Emerging Markets Finance and Trade*, 51(sup3), 20-33. <https://doi.org/10.1080/1540496X.2015.1039899>
- Bambang, M., & Hermawan, M. S. (2012). Founding family ownership and firm performance: empirical evidence from consumer goods industry in Indonesia. *Journal of Applied Finance and Accounting*, 4(2), 112-131. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2292375>
- Bauer, A. M. (2016). Tax avoidance and the implications of weak internal controls. *Contemporary Accounting Research*, 33(2), 449-486. <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12151>
- Berrone, P., Cruz, C., & Gomez-Mejia, L. R. (2012). Socioemotional wealth in family firms: Theoretical dimensions, assessment approaches, and agenda for future research. *Family business review*, 25(3), 258-279. <https://doi.org/10.1177/0894486511435355>
- Bushee, B. J. (1998). The influence of institutional investors on myopic R&D investment behavior. *Accounting review*, 305-333. <https://doi.org/10.2307/248542>
- Cai, H., & Liu, Q. (2009). Competition and corporate tax avoidance: Evidence from Chinese industrial firms. *The Economic Journal*, 119(537), 764-795. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2009.02217.x>
- Chan, K. H., Mo, P. L., & Zhou, A. Y. (2013). Government ownership, corporate governance and tax aggressiveness: evidence from China. *Accounting & Finance*, 53(4), 1029-1051. <https://doi.org/10.1111/acfi.12043>
- Chang, L. L., Hsiao, F. D., & Tsai, Y. C. (2013). Earnings, institutional investors, tax avoidance, and firm value: Evidence from Taiwan. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 22(2), 98-108. <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2013.07.001>
- Chen, S., Chen, X., Cheng, Q., & Shevlin, T. (2010). Are family firms more tax aggressive than non-family firms?. *Journal of financial economics*, 95(1), 41-61. <https://doi.org/10.1016/J.JFINECO.2009.02.003>
- Claessens, S., Djankov, S., & Lang, L. H. (2000). The separation of ownership and control in East Asian corporations. *Journal of financial Economics*, 58(1-2), 81-112. [https://doi.org/10.1016/S0304-405X\(00\)00067-2](https://doi.org/10.1016/S0304-405X(00)00067-2)
- Desai, M. A., & Dharmapala, D. (2009). Corporate tax avoidance and firm value. *The review of Economics and Statistics*, 91(3), 537-546. <https://doi.org/10.2139/ssrn.689562>

- governance implementation: Evidence from Indonesia. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 1(3), 187-202. https://www.ijbhtnet.com/journals/Vol_1_No_3_November_2011/21.pdf
- Siregar, S. V., & Utama, S. (2008). Type of earnings management and the effect of ownership structure, firm size, and corporate-governance practices: Evidence from Indonesia. *The international journal of accounting*, 43(1), 1-27. <https://doi.org/10.1016/J.INTACC.2008.01.001>
- Steijvers, T., & Niskanen, M. (2014). Tax aggressiveness in private family firms: An agency perspective. *Journal of Family Business Strategy*, 5(4), 347-357. <https://doi.org/10.1016/j.jfbs.2014.06.001>
- Tarmizi, A., Perkasa, D. H., Meliantari, D., & Wahdiawati, S. A. (2023). The Effect of Institutional Ownership, Family Ownership, and Thin Capitalization on Tax Avoidance. *KnE Social Sciences*, 1-10. <https://doi.org/10.18502/kss.v8i12.13645>
- Tang, T. Y. (2019). The value implications of tax avoidance across countries. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 34(4), 615-638. <https://doi.org/10.1177/0148558x17742821>
- Bacon, D. (2012). Emerging-market multinationals: the rise of state capitalism. *The Economist*. <https://www.economist.com/leaders/2012/01/21/the-rise-of-state-capitalism>
- Villalonga, B., & Amit, R. (2006). How do family ownership, control and management affect firm value?. *Journal of financial Economics*, 80(2), 385-417. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2004.12.005>
- Wooldridge, J. M. (2002). *Econometric analysis of cross section and panel data*. MIT press. Cambridge, MA, 108(2), 245-254.
- Ying, T., Wright, B., & Huang, W. (2017). Ownership structure and tax aggressiveness of Chinese listed companies. *International Journal of Accounting & Information Management*, 25(3), 313-332. <https://doi.org/10.1108/IJAIM-07-2016-0070>
- Zeng, T. (2010). Ownership concentration, state ownership, and effective tax rates: Evidence from China's listed firms. *Accounting Perspectives*, 9(4), 271-289. <https://doi.org/10.1111/j.1911-3838.2010.00014.x>
- ownership and firm performance: Evidence from cross-country datasets. *International Journal of Business*, 23(2), 183-197.
- Lonkani, R. (2018). Firm value. Firm Value-Theory and Empirical Evidence, 3-19. <https://doi.org/10.5772/intechopen.77342>
- Mahenthiran, S., & Kasipillai, J. (2012). Influence of ownership structure and corporate governance on effective tax rates and tax planning: Malaysian evidence. *Australian Tax Forum*, 27, 941-969. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2384718>
- Rego, S. O., & Wilson, R. (2012). Equity risk incentives and corporate tax aggressiveness. *Journal of Accounting Research*, 50(3), 775-810. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2012.00438.x>
- Richardson, G., Wang, B., & Zhang, X. (2016). Ownership structure and corporate tax avoidance: Evidence from publicly listed private firms in China. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 12(2), 141-158. <https://doi.org/10.1016/J.JCAE.2016.06.003>
- Rusydi, M. K., & Martani, D. (2014). Pengaruh struktur kepemilikan terhadap aggressive tax avoidance. *Simposium Nasional Akuntansi*, 17(1-39). <https://doi.org/10.18202/jamal.2013.08.7200>
- Sacristán-Navarro, M., Cabeza-García, L., & Gómez-Ansón, S. (2015). The company you keep: The effect of other large shareholders in family firms. *Corporate Governance: An International Review*, 23(3), 216-233. <https://doi.org/10.1111/corg.12107>
- Sandy, S., & Lukviarman, N. (2015). Pengaruh corporate governance terhadap tax avoidance: Studi empiris pada perusahaan manufaktur. *Journal Akuntansi dan Auditing Indonesia*, 19(2), 85-98. <https://doi.org/10.20885/jaai.vol19.iss2.art1>
- Saputra, M., Nadirsyah, N., & Hanifah, H. (2017). The influence of ownership structures, financial distress, and tax loss carry forward on tax avoidance (Study on manufacturing company listed in Indonesia Stock Exchange). *Journal of Resources Development and Management*, 31(1), 21-31. <https://core.ac.uk/download/pdf/234696453.pdf>
- Sari, D. K., Utama, S., & Rossieta, H. (2017). Tax avoidance, related party transactions, corporate governance and the corporate cash dividend policy. *Journal of Indonesian Economy and Business*, 32(3), 190-208. <https://doi.org/10.22146/jieb.28658>
- Scholes, M. S., Wolfson, M. A., Erickson, M., Maydew, E., & Shevlin, T. (2014). *Taxes and business strategy*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Siagian, F. T. (2011). Ownership structure and